

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

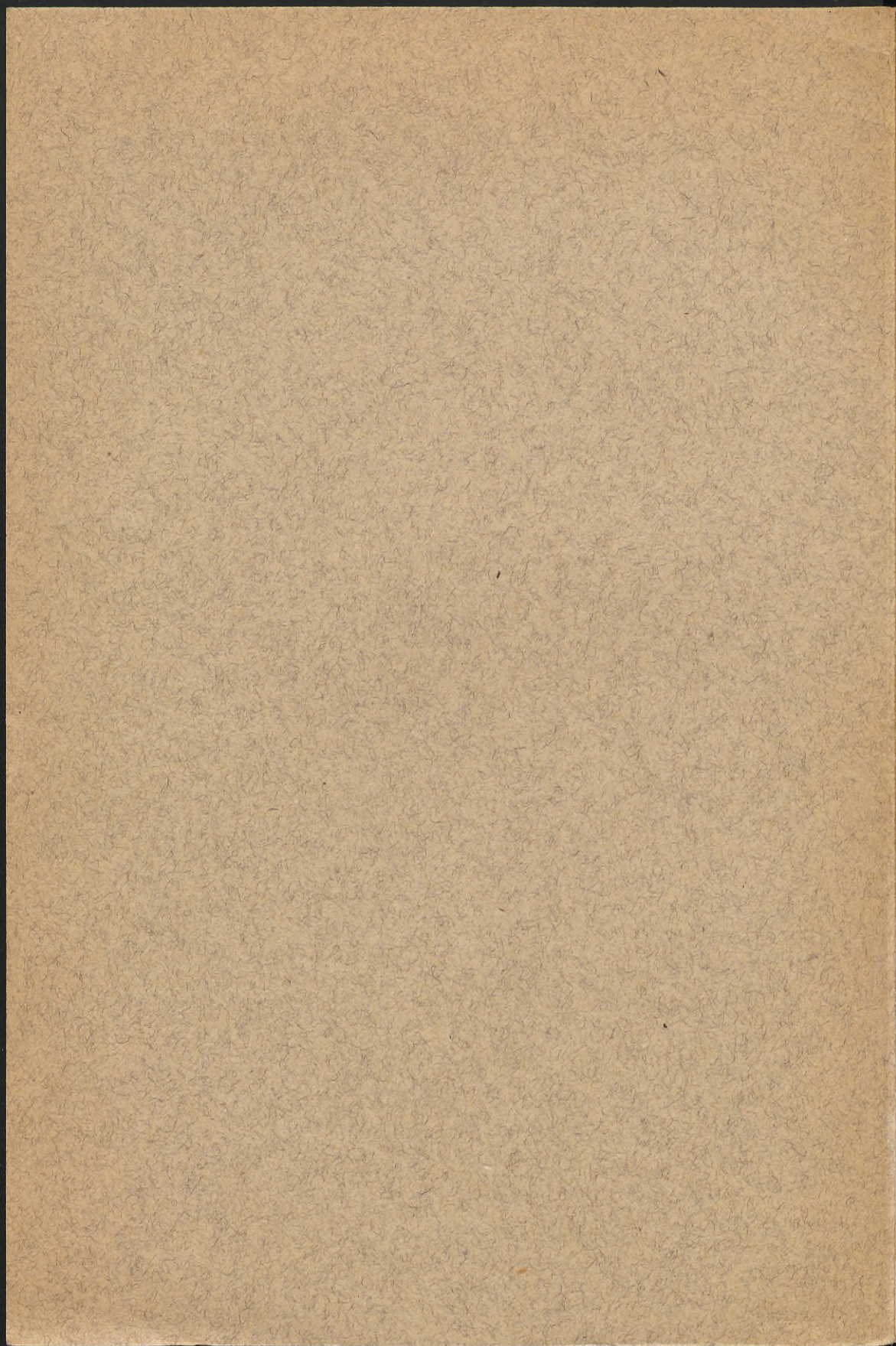
(Br) Litt. Mus
Sp

Roos A. M.

Andatusiska diktarinnor

1904

Johans bering (Pr.) till. hand.
Sp.
Med vänliga hälsningar
och tack för "Den iberiska
Andalusiska diktningens"
från [signature]

Anna M. Roos

Andalusiska diktare.

För något öfver ett år sedan hade jag tillfälle att i Dagny meddela några öfversättningar efter anonyma författarinnor inom Spaniens litteratur. Det är äfven denna gång några okända spanska diktare jag önskar presentera, men de dikter, af hvilka jag nu går att meddela några tolkningar, tillhöra en genre, där anonymiteten är regel: de tillhöra nämligen den s. k. folkdiktningen, den som uppstått inom de klasser man plägar beteckna som bildade och hvilken länge bevarats endast genom muntlig tradition.

Bland de skatter af poesi, hvilka i olika länder upptecknats från folkets läppar, intages ett framstående rum af den andalusiska folkdiktningen. Denna är till sin karaktär tämligen olik den nordspanska, hvilken hufvudsakligen består af romaner om Cid, om Roland och om andra nationalhjältar, eller den kataloniska, som till stor del består af helgonlegender. Den andalusiska folkdiktningen är sällan episk, den är lyrisk — eller kanske rättare sagdt epigrammatisk. I helt korta, oftast fyrradiga dikter — kallade »coplas» — med assonansrim och tämligen oregelbunden rytm får ett lekande infall eller en moralisk betraktelse, en kärlekssuck eller en naiv religiös fantasi sitt ofta synnerligen pregnant uttryck. Koncentration är en egenskap, som i allmänhet icke utmärker den spanska vitterheten; särskildt i senare tiders spanska prosalitteratur blir man ofta afskräckt genom en mångordighet, som tyder på att i detta soliga land man icke precis är genomträngd af känslan att tid är pengar. Men i dessa andalusiska »coplas» måste man ofta beundra den konst, som inom fyra korta rader lyckats sammantränga så mycket innehåll.

Det är ur en af Fernan Caballero (nom de guerre för den spanska författarinnan Cecilia Böhl von Faber), på 1850-talet ut-

gifven samling »Cuentos y Poesias populares andaluces» som jag utplockat ett antal af de dikter, hvilka genom innehållet eller formen — t. ex. genom den feminina formen af ett adjektiv, som den diktande tillägger sig själf — angifva sig såsom författade af kvinnor.

Somliga af dessa små coplas uttala en lefnadsfilosofi, som man anar blifvit vunnen genom egen dyrköpt erfarenhet:

Gift dig ej med en gubbe
för att han pengar har!
Pengarna försvinna —
gubben har du kvar!

Andra låta en skymta en liten historia ur hvardagslivet:

Båd' svägerskor och svärmor
förtala mig, stackars flicka!
Men hvarför grumla det vatten
man ändock måste dricka?

I de mångtaliga kärleksdikterna röjer sig ofta ett naivt och målande behag.

Sänd mig ej papperslappar,
ty läsa jag ej förstår.
Sänd mig dig själf min älskling,
att jag dig kyssa får!

*

Min älskade, min älskade,
kära vännen lill,
ögonlocken hindra mig
att se dig så mycket jag vill!

*

Jag älskar min far, jag älskar min mor,
som man ju bör och skall,
men möter jag min hjärtanskär,
då mister jag sansen all.

*

Mörk är min älskling,
mörk till hy och hår,
och mörk är den goda jorden,
där säden yppig står.

*

När dina ögon mig följa,
tittar jag ned på min kjol,
ty dina blickar mig blända
mera än sommarens sol.

*

Om du vill hälsa på mig,
 så kasta bröd åt hunden!
 Ty mor min sofver så lätt
 som haren i morgonstunden.

Sorgsna små visor finner man ock emellanåt:

Tro ej jag är glad i hågen,
 fast du mig sjunga hör:
 Jag är som den lilla fågeln,
 som sjunger, när han dör.

I andra tar den sköna en kallsinnig eller smått gäckande
 ton mot den suckande beundraren:

Mig behaga ej tårar,
 det säger jag dig, min vän!
 Mig behaga handlingar;
 sådana höfves det män!

*

Din mor går och säger,
 att en drottning förtjänte du få;
 som jag nu inte är drottning,
 så tänker jag låta dig gå!

Somliga vända sig med sitt gäckeri mot männen i all-
 mänhet:

En man såg jag gråta
 vid tröskeln till sitt hem —
 ty tänk: äfven män kunna gråta —
 när tobak fattas dem!

Jämte *coplas* förekomma ett slags sjuradiga dikter, kallade
boleros, hvilka äro afsedda att sjungas till den likanämnda dansen.
 Den dansande rytmen i dessa boleros lämpar sig särdeles väl för
 de andalusiska señoritas' små spotska utfall, och man tycker sig
 se blänket af svarta, spefullt leende ögon i strofer som dessa:

Jag gick till en smedja
 och sade till smeden: Du skall
 mig göra en älskare
 af finaste metall.

Han svarade mig: Ej kan
 så särdeles fin den vara,
 om det skall bli en man!

*

En vacker och grann officer
 en dag mig suckande sade,

att vunne han ej min kärlek,
 i grafven det honom lade.
 Två ting jag vet för visst:
 Att ej jag honom älskat,
 att ej sitt lif han mist.

I nedanstående bolero finnes intet i formen, som anger, att den är diktad af en kvina. Jag återger den, i det jag öfverlämnar åt mina läsare att afgöra huruvida *innehållet* tyder på en kvinlig författare, eller om vi måhända böra låta männen ha äran af densamma:

Trohet och fågel Fenix
 äro de under båda,
 om hvilka alla tala,
 men ingen än fått skåda.
 För min del jag säger för sant:
 Jag ärnar ej göra mig möda
 att bli med dem bekant!

Alla boleros ha dock ej denna muntert uppsluppna ton, det finnes sådana af ett vekt, allvarligt innehåll:

Min kärlek, älskade make,
 är skuggan lik,
 som ju mer den från ljuset fjärmas,
 blir mera full och rik.
 Ty frånvaro är den fläkt,
 som släcker den lilla lågan,
 men lif/den stora väckt.

Din bild uti mitt hjärta
 så väl jag gömmer,
 att alltid, när jag sofver,
 det är om dig jag drömmer.
 Och när jag vaknar,
 jag tänker: Än vill jag drömma!
 Ty drömmen jag saknar.

Du kallade mig en fjäder,
 mig skyllde för flyktigt sinn',
 men om jag är en fjäder,
 så är du himmelens vind.
 Och vet: en fjäder
 är alltid still, om icke
 den röres af ett väder.

Till en blyg ungersven riktas i följande rader en anmaning:

Du ser på mig, jag ser på dig,
 du tiger, jag tiger också.

Så få vi väl stå och se på hvarann
mång' hundra år, vi två.

Ty det jag dig säga vill,
att om du dig ej förklarar,
så ämnar jag stå still.

En afgjord misstro till det manliga släktets beständighet ut-
trycka åtskilliga andalusiska damer i sina utgjutelser:

Ett slott jag ämnar bygga
på spetsen af en nål;
mer stormar skall det dock tåla
än hvad din kärlek tål!

*

Om än så dyrt de svärja,
tro aldrig männen, o kvinna!
På det allra minsta altar
två ljus åtminstone brinna!

*

Din kärlek var lik
en mosquito, Juan:
den stack, väckte smärta,
surrade och försvann.

*

Din kärlek hade du fäst
bara med knappnålar fast:
om snart du gaf mig din kärlek,
du glömde mig ock med hast.

På tjurfäktningarnas blodiga scener och på det röda kläde,
med hvilket picadorerna locka tjuren efter sig för att hindra honom
att anfälla toreadoren, hänsyfta dessa rader:

Din kärlek är lik tjuren:
hvert man den lockar, den går.
Min kärlek är lik klippan;
där den är rotad, den står.

Andaluserna med sitt lätta, muntra lynne äro icke så bi-
gotta som det öfriga Spaniens inbyggare äro kända för att vara,
och om än religiösa sedvänjor och helgonåkallanden spela en ganska
stor roll i deras dikter, förefaller det dock, af dessa att döma,
som om den hufvudsakliga anledningen till kyrkobesöken skulle
vara det utmärkta tillfälle man där har att byta ögonkast med
sin hjärtanskär.

När jag i kyrkan går
och dig där icke ser,

då önskar jag mässan vore
ett Credo och ej mer.
Men när jag går i kyrkan
och dig där skåda får,
då önskar jag, att mässan
ville räcka ett år!

*

Jag törs ej gå i kyrkan,
förty jag är så blyg;
där står ju Poquito
och ser på mig i smyg.

*

Min make, ack, hvad tjänar det till
att vi i mässan gå?
Du ser på mig, jag ser på dig,
vi höra alls ej på!

*

Den kärlek, som jag ägnar
åt dig, jag biktat har,
och min biktfar har sagt mig,
att ingen synd det var.

Om denna gång biktfadern visat sig öfverseende, så torde det vara mera tvifvelaktigt hvad han skulle ha sagt om en annan ungmös utgjutelse i nedanstående copla; antagligen skulle han ha påpekat för henne, att hennes tillerkännande af segerpalmen åt kärlekens apostel väl i och för sig själf vore riktigt men kunde misstänkas framsprunget ur för kyrkan ej fullt acceptabla grunder.

Sankt Antonio bär Jesusbarnet,
Sankt Domingo bär sin stjärna,
men Sankt Johannes bär palmen —
Förstår ni min mening — så gärna!

Sankt Antonio är ett i Spanien mycket populärt helgon — d. v. s. inte den stränge Sankt Antonio, som bodde i en öken i Egypti land och kämpade väldeliga mot den onde och hans frestelser, utan den mera gemytliga Sankt Antonio af Padua, som plägar afbildas ibland med Jesusbarnet i sina armar — med anledning af en vision han berättas ha haft — ibland med en liten gris vid sina fötter, det senare hänsyftande på legenden, att detta helgon på sina vandringar åtföljdes af en tam liten gris, som med sin pinglande bjällra om halsen förkunnade sin herres ankomst, då han, såsom det anstår en helig man, gick omkring

och tiggde sitt bröd. Sankt Antonio är icke ett af dessa exklusiva helgon, som bara ha sin lilla specialitet och som det därför ej lönar sig att komma ihåg annat än när man t. ex. brutit sitt ben eller skall ge sig ut på sjöresa: Sankt Antonio kan man vända sig till för lite af hvarje. Och en obegränsad tillit till hans makt och omfattande hjälpsamhet visar den ungmö, som sålunda anropar honom:

Välsignade Sankt Anton,
om tre ting jag ropar dig an:
om frälsning, om pengar
och om en liten man!

Icke minst tilltalande bland dessa små andalusiska dikter äro de näpna vaggvisorna, än lekande behagfulla, än fyllda af innerlig känsla. Somliga af dem ge en liten genrebild, påminnande om vissa af fjorton- och femtonhundredatalens naiva religiösa målningar.

När jungfru Maria sydde
tröjor och lindor små,
hvad tårar af kärlek och lycka
föllu på sömnaden då!

*

Marias lille gosse
har ingen vagga, han!
Men pappa gör nog honom en,
ty pappa är timmerman.

*

Vid paradiset's portar
säljas kängor små
åt alla de små änglar,
som barfota gå.

*

Gråt inte mera barnet mitt,
gråt ej, men somna åter,
ty änglarna skynda bort från din bädd
att slippa se hur du gräter.

*

Alla små barn, som sofva,
Gud gifve dem frid!
Alla mödrar, som vaka,
Gud styrke dem därvid!

*

Mitt hjärtebarn, att se dig sjuk,
 det skär likt ett svärd igenom mitt bröst.
 Jag ville dig sjunga till ro och sömn,
 men gråten kväfver min röst.

*

Sof, lilla vän, gråt inte mer,
 gråt ej i vårt elände!
 Ned till oss Guds moder ser,
 hon som smärtorna kände.

* * *

De visor i Fernon Caballeros samling, hvilka tydligen äro diktade af kvinnor äro, skulle jag tro, ej mycket färre än de, hvilka påtagligen äro författade af män, hvarjämte naturligtvis finnes ett stor antal i fråga om hvilka ej kan afgöras, om de leda sitt upphof från män eller från kvinnor. När man ser huru stor insats de svartögda andalusiskorna gjort i sitt lands poetiska alstring, tränger sig ovillkorligt den tanken på en: Ha ej männe kvinnorna en stor andel också i andra länders folkdiktning?

Hos de forntida germaniska folken var det kvinnorna som bevarade stammens skatt af sånger och sägner; är det icke sannolikt att kvinnorna också diktat en stor del af dem? De germaniska sagorna bevara ju minnet af högt ansedda skaldinnor, såsom Velleda.*) — Några af Sveriges vackraste lyriska folkvisor gifva uttryck åt kvinnors känslor och äro säkerligen diktade af kvinnor. Så t. ex. »Allt under himmelens fäste» (hvars andra vers har: »han lofte vara mig trogen»), »Om dagen vid mitt arbete» och den skälmiska »Hvad jag har lofvat, det skall jag hålla» (»den tredje, han skall bli min lilla vän»). I berättande dikter framgår ju sällan tydligt, om de diktats af en man eller af en kvinna. Flera af våra episka folkvisor göra dock, synes det mig, ett afgjordt intryck af att vara diktade af kvinnor. Så t. ex. den gripande och sällsamt melodiska: »Det var två ädla konungabarn». Det är särskildt ett ställe — det där den unga flickan hittar på en förevändning för att bli af med den lille brodern och få gå ensam ut i trädgården — som alltid på mig gör ett starkt intryck af att detta måste en kvinna ha diktat:

Min broder han är så liten och ung,
 han kan så litet förstå,

*) Om ett af nutidens ociviliserade folk, Kamtschaktas-invånare, berättar Herbert Spencer, att det är uteslutande kvinnorna, som dikta stammens sånger.

han rycker upp rosor med rötter
och låter liljorna stå.

* * *

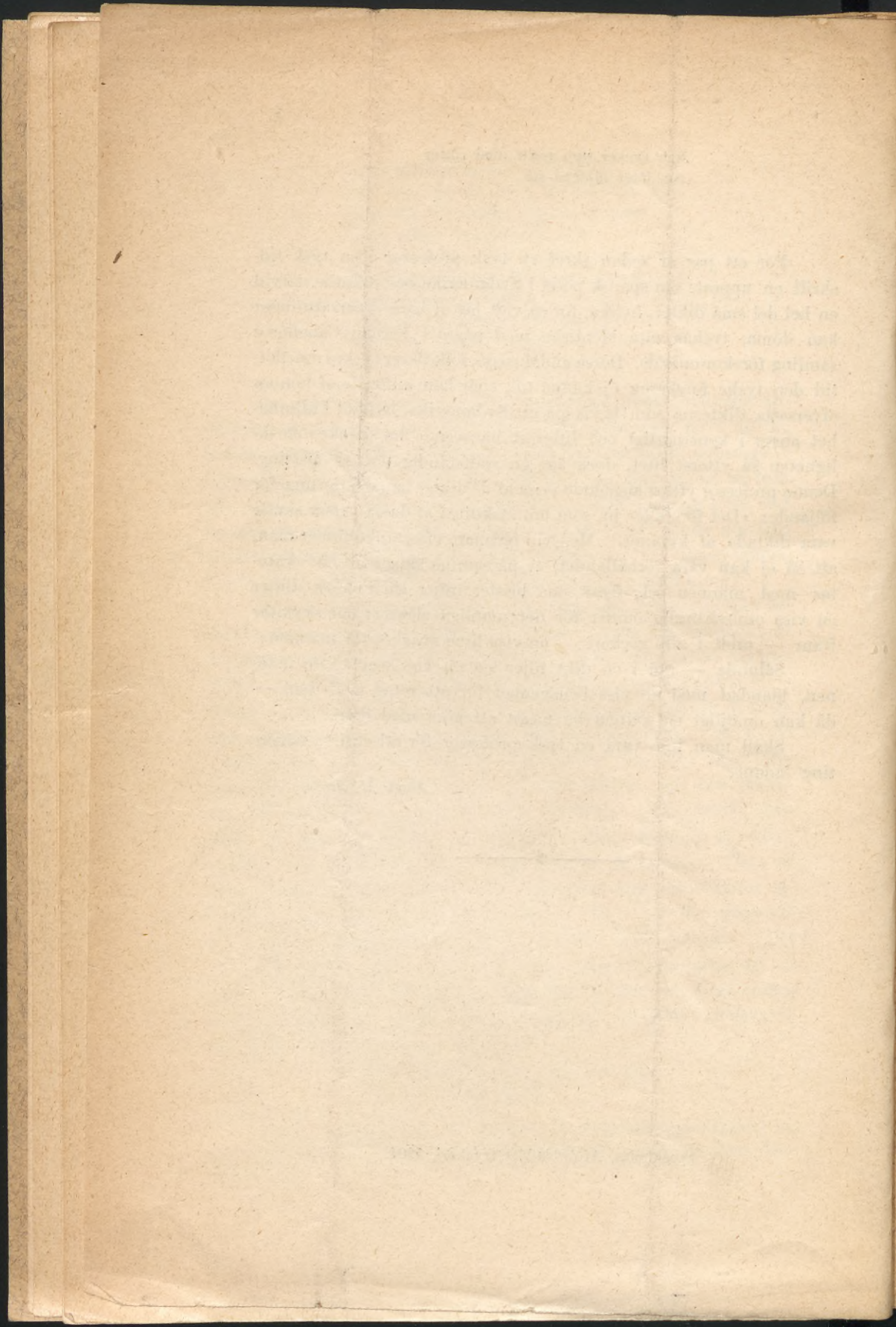
För ett par år sedan skref en tysk professor i en tysk tidskrift en uppsats om spansk poesi i Sydamerika och anförde därvid en hel del små dikter, hvilka, för så vidt jag af hans öfversättningar kan döma, tyckas vara identiska med några i Fernan Caballeros samling förekommande. Dessa andalusiska folkdikter tyckes emellertid den tyske forskaren ej känna till, enär han anför de af honom öfversatta dikterna som bevis på att Sydamerika, hvilket i allmänhet anses i konstnärligt och litterärt hänseende ha skänkt mänskligheten så ytterst litet, dock ägt en själfständig poetisk alstring. Denne professor yttrar angående vissa af de dikter han citerar ungefär följande: »Det förefaller ju, som om åtskilliga af dessa verser skulle vara diktade af kvinnor. Men vid närmare eftertanke finner man, att så ej kan vara förhållandet, ty på samma gång som här skämtas med männen och deras små brister, röjer sig i dessa dikter en viss omisskännlig ömhet för det manliga släktet; där skymtar fram — midt i allt gäckeri — en viss liten svaghet för männen».

Sålunda — om i en dikt röjer sig en viss svaghet för männen, blandad med en viss benägenhet för att retas med dem — då kan omöjligt en kvinna ha något att göra med den!

Skall man inte vara en tysk professor för att skriva någonting sådant?

Anna M. Roos.

— * —

6000121274

Göteborgs universitetsbibliotek

